

Könyvajánló

Időközben már csak félig svábok lettünk

Tavaly a Bietigheimben élő Wéber Ferenc úr (1920) a Krónikának egy dokumentációt küldött, melyet Marion Petri és Stefan Benning a Bietigheim-Bissingen városi archívumának készített. Ez a kitelepített biai és torbágyi sváb családok meneküléséről, letelepedéséről és beilleszkedéséről szól. Ezt közöltük szerkesztve. Most ezt és más elbeszélések és leírások alapján készült dokumentációt könyv formában is megjelentette a bietigheimi városi levéltár. Harminc telepes között vele, és két másik egykori torbágyi lakossal – Josef Theiss (1940), Elisabeth Heid (1944) – készült beszélgetések is helyet kaptak a kiadványban. A „Wir sind mittlerweile schon halbe Schwaben geworden” című, *Die Integration von Flüchtlingen und Vertriebenen in Bietigheim und Bissingen zwischen 1945 und 1960* alcímet viselő kötetet 2008 novemberében mutatták be a bissingeni tanácsházán. A könyvbemutatót a háború utáni használati tárgyak kiállítása kísérte. A kiadvány egy példányát – Wéber úr jóvoltából – átadjuk a biatorbágyi könyvtárnak, hogy az érdeklődők teljes terjedelmében megismerhessék.

Most a beilleszkedés egy másik fejezetéről küldött anyagot Wéber úr, melyhez az adatok szintén e könyvből valók. (A szerk.)

1946. február 25-én délben a fél falu az állomáson volt, elbúcsúzni a rokonoktól, ismerősöktől. A vagonok ajtajából integettek a idegenbe utazók, nem tudták, egy hét múlva hol lesznek. A vágányok közt álló tömeg addig integetett, míg a szerelvény az első kanyar után Herceghalom felé eltűnt. Hazafelé úton arra gondoltak, hogy sze-

rencsém volt, nekem nem kellett elmenem. A következő hetekben türelmetlenül várták az első postát. Az úton levőket az egyik táborból a másikba hurcolták, átlagosan csak egy hónap után kerültek végleges helyükre. Az ötven kg élelmiszerből nem sok maradt, mindenki igyekezett munkát kapni, mert különben nem kaptak élelmiszerjegyet.

Önöknek elképzelhetetlen, hogy a kelet-európai államokból több mint 12 millió menekült és kitelepített áramlott az összebombázott kis Németországba. 1950-ben a lakosság negyed része idegen volt. Az én dokumentációm hatvan év elmúltával arra szolgáljon, hogy az otthonlévők utólag megtudják, hogyan boldogult egy torbágyi család Bietigheimben.

Házépítés (Schaffe schaffe Häusle baue)

A II. világháború után 12 millió német nemzetiségű ember áramlott a kelet- és közép-európai államokból a kisebbített, elpusztított Németországba. Hazájuk mellett elvesztették az összes ingó és ingatlan vagyonukat. A birodalomban a háború alatt megszüntettek minden lakásépítést, sok ház megrongálódott vagy egészen tönkrement. Ezek a házak ki lettek javítva, és a lakásépítés elsőbbséget élvezett, hogy a sok menekült és kitelepített nép tető alá kerüljön. Hiszen itt messze Bietigheimet érte a legnagyobb kár. A belföldiek jobban összehúzódkodtak, és az a kevés, ami nekik volt, velünk osztották. A közeli Erdmannhausen és Kleinbottwar községekben egyes telepések vályogházakat építettek. A

férfiak a pincét ásták, a nők ebből a földből vályogtéglát csináltak, és mivel a '46-47-es nyarak nagyon forrók voltak, a téglák hamar száradtak. A bányában elég kő volt, amivel pincét lehetett építeni a szomszédok segítségével. Ezt a példát sokan követték, mert közben jött a DM, melynek már értéke volt, és építőanyagot is lehetett már vásárolni. A családban aki csak lábra tudott állni, munkát keresett, a nagymama maradt egyedül otthon az ifjúságnál, és a háztartást látta el. A kereset annak idején kb. 40 DM volt, 48 óra munkaidő mellett, amit minden szombaton kézbe fizettek. A pénzért építőanyagot vettek, úgy keletkezett a sok családi ház. 1949-ben a kormány kihozta a Soforthilfegesetz-et (azonnali segély), utána a Wohnbaugesetz-et (lakásépítési törvény), ezzel volt összekötve a szociális lakásépítés elősegítése (Wohnungsbau). Bietigheim városa már 1950-ben elkezdte építeni a kisebb Grünwiesen Siedlungot és az állomástól keletre a Tulpen, Nelken és Freibergerut közti telkeket. 1953-ban 10 háztömb készült el a kórház közelében.

Bükktelep (Buchsiedlung)

Hogy nagyobb területeket lehessen beépíteni, jött 1947-48-ban a Bodenreform. A nagybirtokos Albrecht herceg 290 ha (2,9 km²) földet adott le a wilhelmshofi majorjából. Ez a bükkös erdő egy része volt, amely később ki lett irtva. A bükkfákról kapta a telep a nevét. Létrehoztak egy építészeti tervet (Landsiedlung Stuttgart), amely azonnal kapott 45 ha telket építkezésre. A város maga tervezte az utcákat, víz-, gáz- és csatornahálózatot készített. A villanyvezeték eleinte a tetőkre volt szerelve, később a tévécábelrel együtt a földbe

került. Utána jött az utak készítése, és 1953-ban kezdték el építeni az emeletes házakat. Minden telkes házban 2 lakás volt, mindegyik 54 m². Az egyiket bérbe kellett adni 57 DM-ért egy családnak, akit a Lakáshivatal utalt ki. A háztelek 5 vagy 6 ár (1 ár = 100 m²) nagyságú volt, tartozott hozzá egy 16 m-es baromfiistálló és 5 ár külön bérelt kert is a telep szélén. A házak elosztása: 70% telepes és 30% idevalósi lakosok. A felépítő alaphitel 3500 vagy 4000 DM volt, ezt meg kellett kérvényezni. A többi 4 hitel különböző bankoktól, hitelintézetektől volt. Az adósságot 20 éven belül kellett visszafizetni. 1960-ig 8 szakaszban 330 házat építettek, köztük 170 földműves család volt. A kontingenst, amit terveztek, már végrehajtották, az építés be volt fejezve. A Buchsiedlunggal az egyik legnagyobb ilyen telep jött létre Württembergben, amely többnyire a mezőgazdaságból származó telepesek igényeit elégítette ki.

Szerencsém volt (Glücksfall)

Ritkán gondolok vissza arra az üres szobára, mintha csak egy rossz álom lett volna, de nem, a szomorú valóság volt. A kisgyerek a bölcsőjében, mi ketten a padlón aludtunk. Én az első alkalmat megragadván elköltöztem Gaggenaubra (Feketeerdő), ahol egy rendes lakást és munkát kaptam. Két évvel később cseréltem lakást egy stuttgarti szakszervezeti titkárral. A bitigheimi hivatal egy újságíró utalt át a lakásomba, és én egy szabad lakást béreltem. Ezért megkaptam a helybeli lakójogot. Másfél év után a háziasszony igényt tartott a lakásra, mert férjétől el akart válni. Én a felmondással a lakáshivatal főnökéhez mentem, aki azt mondta, hogy egy földműves visszaadta a házat, mert neki kicsi, ha én be tudom bizonyítani a származást, akkor én átvehetem. A feleségem a gazdag Weiberth földműves családból származott. Köngisbronn, Lauchheim és Erdmannhausen tanácsházaiban három rokon bizonyította be, hogy volt földbirtokom. A ház már időközben tető alatt volt, a szakmunkások vezették be a villanyt, vizet, gázt, és 1957 karácsonya előtt beköltöztünk. Tizenegy évig tologattak minket ide-oda, most éreztük, hogy ez az otthonunk, végre hazaérkeztünk. Az én kívánságom csak egy lakás volt, nagy szerencsémre lett belőle egy kétszobás ház. A telepen ment tovább az építkezés, egy nagy centrum keletkezett belőle a szükséges üzletekkel, különböző szakorvosok telepedtek le, két patika is van. A négy nyolcemeletes háztömb közelében egy 21 emeletes kiemelkedő magasépület készült, melynek legfelső emeletén víztározó van. Ma már a lakótelep teljesen kiépült.

Franz Weber

Násznagyi beszédek

A manapság nagy népszerűségnek örvendő gasztronómiai folyóiratokban többször lehetett találkozni a lakodalmi szokásokat összegyűjtő egykori kiadványok reprintjeivel. De létezik egy, amelyet eddig nem fedeztet fel e szaksajtó. Éppen százötven esztendeje jelent meg Karikó János *Ötven násznagyi beszéd. Alkalmi versekkel bővítve. Többféle körülményekhez és a köznép szokásaihoz alkalmazva* című kis füzet. A *Népszerű vőfélyi beszédek 1885. évi kiadása után rendezte össze lánykérésekkor és lakodalmakban elmondott biai rigmusait. A Karikó-naplóból és a megjelent 56 oldalas füzetből idézünk. (H. I.)*

1889. februárius

E hó első tíz napjain egy „Násznagyi beszédek” című könyvet írtam, melyben a régi beszédeimen kívül a legtöbbet és legjavát most szerkesztettem. A művet sajtó alá rendezve eladtam 10 forintért és 10 példányát Rózsa Kálmánnak, ki ezelőtt négy évvel „Vőfélyi beszédeimet” is megvette. Új beszédeim alább következnek sorszám szerint 1005-től 1029-ig. Folyó beszédekből, de túlnyomó részben versekből állnak. A vidéken már régóta várják ezen művemnek kinyomatását, s tőlem több példányokat meg fognak venni.

Előbeszéd

Ha valaki olyan könyvet akarna írni a násznagyok számára, melyben az életben előfordulhat minden körülményekhez alkalmazott beszédek meglegyenek, talán száz ív papír sem lenne ahhoz elég. Igyekeztem tehát csak annyira terjedhetett, hogy a leggyakrabban szükséges násznagyi beszédek megtalálhatók legyenek ezen könyvecskében. Írtam egy-egy alkalomra rövidebb és hosszabb tartalmú sorokat, kinek-kinek tetszése szerint, és ha az olvasó figyelemmel vizsgálja, néhány szó bővítésével vagy kihagyásával, illetve változtatásával akárhová jobban elkészülhet ebből, mint az eddig használatban lévő násznagyi könyvekből. Külömben egy értelmes embernek sokat ér az is, ha művem áttekinté-

sével a násznagyi teendőik sorrendjét szem előtt látja s a beszédek tartalmát rövid vázlatban felfogja; aztán tehetségéhez képest javíthat is rajta. Azon reményben, hogy a tanulni vágyókkal szemben kedves szolgálatot teljesítek – munkámat kinyomattam.

Kelt Bián, 1889. február hóban.

Karikó János

Elmélkedések menyasszony-kikéréskor

(Ezeket a bővebb beszédű násznagyok kikérrő vagy kiadó beszédeikhez bevezetésül használják.)

*Tisztelt násznagy uram és kedves vendégek!
Örömapa s anya, rokonok, testvérek!
Igen szépen kérem, hogy a mig beszélék,
Tartsanak egy kevés figyelmetességet!*

*A nagy Isten, a ki bennünket alkotott,
Világteremtésre hat napot fordított;
A hatodik napon teremté az embert...
Azután egy napot nyugalomra rendelt.*

*Az emberben meg van a szabad akarat,
Hatalmában vagyon minden az ég alatt.
De az a közmondás mindenkor fennmarad,
Mely meg vagyon irva: ki mint vet, úgy arat.*

*Az embernek az a czélja az életben,
Hogy boldog lehessen testben és lélekben.
Boldogulásunkért küzdünk és fáradsunk,
Hol előre törünk, hol hátra maradunk.*

*Már most kérdem: mi a valódi boldogság?
Talán a rang, pompa, vagy tán a gazdagság?
Országokra szóló hatalom és nagyság?...
Mert sokan küzd'nek, hogy ezeket birhassák.*

*Pedig az embernek mit ér a földi kincs,
Ha önön sorsával megelégedve nincs?
Mit ér, ha övé is e föld kerekéisége,
Ha család körében nincs öröm, nincs béke?*

*Három dolog van, mely boldogságot terem:
Munkásság, szerelem, isteni félelem.
Mert a munka segít; szerelem lelkesít;
Isten félelmében meguigasztal a hit.*

*Hol a férfi és nő összetart szeretve,
Oda az Istentől nagy áldás jöhet le;
Ha pedig szívuikre csapás nehezedik,
Még a terheket is könnyebben szenvedik.*

